אגרות הראי"ה - כרך א' - אגרת קלח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט אייר תרס"ח - יפו
נמען: ר' דובער מילשטיין

הרב קוק חוזר לעניין בני הנמען שעזבו את הדת. אין להפקירם: לפי התוספות החשוד על עריות כשהיצר תוקפו נחשב כאנוס, וכך 'השפחה הבישא' של זרם הזמן משדלת את הצעירים, והם אנוסים גמורים. לבם נוטה לטוב ולחסד, והם נלחמים בעד הכלל מתוך טעות. יש לקרבם, לסייע בפרנסתם ולכתוב להם דברי מוסר, ובעיקר לעורר בהם את אהבת עמם. תשובה מתוך הכרת השכל היא תשובה מאהבה, ו'לשבי פשע ביעקב' - המורדים מתוך טעות ישובו במעלה אדירה.

עיקרי הדברים

- הצעירים שעזבו - 'אנוסים' של זרם הזמן.
- קירוב וסיוע ולא הפקרה.
- עיקר המוסר: אהבת העם.
- תשובה שכלית היא תשובה מאהבה.
- 'אסא דקאי ביני חילפי'.

נוסח האגרת עם ביאור

בגרסה זו משולב ביאור בתוך נוסח האגרת. הביאור מופיע כך: [בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת] והוא אינו חלק מלשון האגרת.

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ט אייר תרס"ח[4].

שלו'[5] וברכה מקודש, לכ'[6] ידידי וחביבי הרב הנכבד בתורה ויראת ד' אמתית מו"ה[7] דובער מילשטיין שליט"א[8].

זה לי ימים רבים אשר לשמחת לבבי הגיעני מכתב כת"ר[9]. שמחתי לראות דבריו היקרים לי כחק אוהבים נאמנים, [כדרכם של אוהבים נאמנים] אבל נעצבתי ג"כ[10] הרבה מצערו של ידידי על-דבר בניו, [בניו של הרב מילשטיין התרחקו מן התורה והמצוות] וזה כמה שהנני מבקש לכתב לו כבקשתו, וטרדותי ימנעוני, עד אשר נדחקתי כעת על זמן קצר לכתב מעט.

כן, ידידי, הנני מבין הרבה את דאבון לבבו. אבל אם יחשוב כת"ר כרב המון הלומדים, [כרוב הלומדים] שראוי בזמן הזה לעזוב להפקר את אותם הבנים אשר סרו מדרכי התורה והאמונה

---

1 ב"ה - ברוך השם
2 עה"ק - עיר הקודש
3 ת"ו - תבנה ותכונן
4 תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5 שלו' - שלום
6 לכ' - לכבוד
7 מו"ה - מורנו הרב
8 שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9 כת"ר - כבוד תורתו
10 ג"כ - גם כן

על-ידי זרם הזמן הסוער, [בגלל רוחות התקופה הסוערות – ההשכלה, הסוציאליזם והמהפכה ברוסיה] הנני אומר בפה מלא שלא זו הדרך אשר ד' חפץ בה. כשם שכי[11] תוסי[12] סנהדרין כ"ו ע"ב[13] ד"ה[14] החשוד, [תוספות במסכת סנהדרין, על הפוסקים שהחשוד על העריות כשר לעדות] דיש סברא לומר דלא יפסל חשוד על העריות לעדות משום דחשיב כמו אונס, משום דיצרו תוקפו, וכה"ג[15] שכי כן תוסי גיטין מ"א ע"ב ד"ה כופין, [תוספות במסכת גיטין, על כפיית אדון לשחרר שפחה שמכשילה בעבירה] שכיון שהשפחה משדלתם לזנות חשיבי כאונסין, כן היא ה"שפחה בישא" [השפחה הרעה (ארמית, על פי הקדמת תיקוני הזוהר)] של זרם הזמן, שנתנו לה מן השמים שליטה טרם שתכלה לגמרי ותנדף כעשן, [על פי תהלים סח, ג] שהיא משדלת בכל כשפיה הרבים את בנינו הצעירים לזנות אחריה. הם אנוסים גמורים וחלילה לנו לדון אונס כרצון. [ואסור לנו לדון את מי שנאנס כמי שעשה ברצון] על-כן יש מכל אלה אחרית ותקוה. הנשמה הפנימית של קדושת ישראל מסתתרת בקרב לבבם בכמה מדות טובות הנמצאות בהם, וכל עיקר מה שיכלה הרשעה לתפס אותם בלבם הוא ג"כ מצד נטיתם הפנימית לטוב ולחסד, ע"כ[16] כאשר הציעה לפניהם את רב העול הנעשה בסדרי-המדינות [את העוול הרב שבסדרי השלטון והחברה, כפי שראו אותו בעיניהם] לפי השקפתם נעשו ללוחמים בעד הכלל, [כלומר: הצטרפו לתנועות המהפכניות מתוך רצון לתקן את העולם] אע"פ[17] שהם טועים בזה לגמרי מצדי-צדדים, מ"מ[18] א"א[19] לדמות אותם לרשעים ההולכים רק אחרי תאותם הבהמית באין שום מטרה של יושר. ואם לא נדחה אבן אחרי נופלים כאלה [ואם לא נדחוף את מי שכבר נפל (על פי "אבן אחר הנופל", במדבר רבה)] כי"א[20] נקרבם כפי היכולת, אז כאשר זרם-הזמן יתהפך ויכירו את הטעות הגדולה הנמצאת בעיקר הרעיון, שבשבילו זנחו את בית-חייהם, [עזבו את בית חייהם, את התורה] יהיו מוכנים לתשובה ולהטבה, והדורות הבאים יוכשרו ע"י[21] זה להיות רמים ונעלים מאד, מחזיקים בתפארת ישראל ובאור ד' המאיר בקרבו בכל חם ועז.

ע"כ לדעתי, עצתי היא לכבודו, שאמנם יותר מכפי יכלתו ודאי אין שום חיוב להעמיס על עצמו, [להטיל על עצמו] אבל כמה שיש יכולת בידו יקרבם בסיוע לצרכי פרנסתם וצרכיהם המוכרחים, ויהי'[22] לו בזה מקום להביע דברי מוסר בשכל טוב במכתבים. וברית כרותה היא לדברים היוצאים מן הלב, [על פי "דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב"] שהם פועלים אם הרבה ואם מעט, אבל גם המעט הוא יקר מאד.

והעיקר של דרך המוסר לצעירים כאלה, הוא לעת-עתה לעורר אותם שלא יעזבו את אהבת עמם, אשר ממנו חוצבו, [על פי ישעיהו נא, א] ולא ישגו בדמיונות כי יהי'[23] להם מעמד הגון ומכובד בחיים ע"י קרבת בני-נכר, [בני עמים אחרים] אשר הם מקרבים אותם רק בשעת הנאתם,

---

11 שכי - שכבוד
12 תוסי - תוספות
13 ע"ב - עמוד ב
14 ד"ה - דיבור המתחיל
15 וכה"ג - וכהאי גוונא
16 ע"כ - על כן
17 אע"פ - אף על פי
18 מ"מ - מכל מקום
19 א"א - אי אפשר
20 כי"א - כי אם
21 ע"י - על ידי
22 ויהי' - ויהיה
23 יהי' - יהיה

ואח"כ[24] בכל עת כשלון הנם שמחים במפלתם. וע"י[25] ההתעוררות של אהבת האומה יובער הזיק של רגש אמונה ונטית קדושה, הטמון בעמקי הנשמה הישראלית, ויוכל לבא הדבר ג"כ עד לידי תקון המעשים, שיוכל להביא באחרית מרפא של תשובה גמורה, ואין להתיאש כלל משום אחד מזרע-קודש, ו"אסא דקאי ביני חילפי אסא שמיה ואסא קרו ליה. [הדס שעומד בין ערבות – שמו הדס, וקוראים לו הדס (ארמית, סנהדרין מד): יהודי נשאר יהודי גם בין רחוקים]

וידע כת"ר, שהתשובה שתבא מתוך הכרת השכל ותשוקת היושר, אחרי הפרץ הרחב והגדול שנפרץ עכשו, אע"פ שאין אנו צריכים לצייר אותה בציור של עצבון נורא ופחד משבר כל העצמות, כפי המובן של התשובה הפשוטה, אלא שתהי'[26] שכלית פשוטה, כמו אדם שחוזר בו מטעות בחשבון שנתברר לו ע"י מספרים ברורים, - מובן הדבר שאי-אפשר כלל שלא יהי' הלב הומה ממראה הדרך העקום והנלוז שהלכנו בה בתעותנו כ"א לפי דרגה דילי', [אלא לפי דרגתו (ארמית)] - מ"מ כיון שבאלה שנספחו על גדודי המלחמה של הזמן, [שהצטרפו לתנועות המאבק של התקופה] בכל צד של אלה הנטיות, היתה להם מטרה שכלית לפי דעתם, כשישובו ישובו ג"כ בשכל, והתשובה השכלית היא באמת תשובה מאהבה, שהיא חזקה ונכבדה מאד, ועל זה נאמר "לשבי פשע ביעקב"; [ישעיהו נט, כ] הפושעים והמורדים, שהם אינם אסירי תאוה [כבולים בידי התאווה] כי-אם מוטעי דעת, הם ישובו במעלה אדירה מאד. ע"כ יש תקוה גדולה לכל בנינו, רובם ככולם, ונחזיק בם ואל נרפם, [על פי שיר השירים ג, ד] "ובמקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אי חי". [הושע ב, א]

אחתום בברכה ואה"ר[27], כנה"י[28] ונפש ידי"ע[29] דוש"ת[30] ומברכו שיראה בטוב די באה"ק[31] ובשמחת עם די עלי'[32] בב"א[33].

הק' אברהם יצחק ה"ק

נוסח האגרות וההערות: אגרות הראי"ה, כרכים א׳-ד׳

---

24 ואח"כ - ואחר כך
25 וע"י - ועל ידי
26 שתהי' - שתהיה
27 ואה"ר - ואהבה רבה
28 כנה"י - כנפשו היקרה
29 ידי"ע - ידידו עוז
30 דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
31 באה"ק - בארץ הקודש
32 עלי' - עליה
33 בב"א - במהרה בימינו אמן